

Мороз В. М. начальник Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України
<https://orcid.org/0000-0003-3363-3712>

АНАЛІЗ ПОГЛЯДІВ НА ПРОБЛЕМУ УРГЕНТНОЇ АДИКЦІЇ ТА АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

У дослідженні висвітлюються погляди вчених – психологів, фізіологів, клініцистів на поняття та сутність таких деформацій особистості як ургентна адикція, адикція, адиктивна поведінка, трудоголізм. Показується їх взаємовплив та взаємозалежність. Розглядаються ознаки, механізми та етапи формування адикції, адиктивної поведінки, трудоголізму.

Ключові слова: особистість; ургентна адикція; адикція; поведінка; трудоголізм; деформація.

Вступ. Сучасні світові глобалізаційні, інформаційні процеси прискорюють динаміку соціально-економічного розвитку суспільств і характеризуються такими основними ознаками: повсюдне впровадження науко- та інформаційномістких технологій; роботизація; формування кібернетичного простору; зростання індустрії знань, у яку переміщується все більше і більше людей і ресурсів; зростання ролі інформаційно-комунікаційної інфраструктури в системі суспільного виробництва; зміна мотивацій людини від суто матеріальних цінностей і власності до можливостей самовираження та саморозвитку, задоволення роботою та життям; вплив на професійну діяльність фахівців у різних сферах зайнятості.

Зазначені ознаки, по-перше, призводять до постійного ускладнення професійної діяльності фахівців, по-друге, ставлять вищі вимоги до здатності сучасної людини адаптуватися до нових реалій суспільного життя не лише на основі інтелектуальних, фізичних, але й, головним чином, – до психічних можливостей людини, що зумовлюється такими факторами: підвищенням інтелектуалізації праці; збільшенням ролі розумової діяльності, пов'язаної із завантаженням когнітивної сфери та психомоторики; опрацюванням завдань в умовах дефіциту часу; значимістю та відповідальністю за прийняті рішення і результати діяльності; підвищенням вимог до самоосвіти, постійного удосконалення професійної кваліфікації.

Отже, професійна діяльність сучасного фахівця характеризується значною інтенсивністю праці. Суттєві навантаження, несприятливі впливи інформаційних, соціально-економічних, комунікативних,

стресових чинників, через які відбувається зниження резистентності, ефективності захисних компенсаторно-адаптаційних механізмів регуляції стану здоров'я та працездатності особистості, призводять до зниження продуктивності, якості, надійності, безпеки праці, редукції професійних досягнень, виникнення психосоматичних і професійних деформацій особистості – деперсоналізації, ургентної адикції, адикції, адиктивної поведінки, трудоголізму. Зазначені деформації, їх сутність, по-перше, не мають однозначного трактування в сучасній психології, по-друге, – потребують розроблення ефективних методик психологічної реабілітації, розвитку та координації при цьому міждисциплінарних підходів.

Теоретичне підґрунтя. Теоретико-методологічну основу дослідження складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з таких напрямів:

– ургентна адикція, адикція (А. Артемчук, М. Бітті, А. Болотова, В. Великий, В. Гросс, Н. Дмітрієва, І. Зеленко, Є. Ільїн, М. Кабанов, Ю. Клименко, Ц. Короленко, В. Ляудіс, Б. Мандель, В. Менделевич, В. Міллер, Н. Моргунова, В. Мороз, В. Слюсарь, Г. Старшенбаум, К. Стволигін, Н. Тассі, П. Удачина, О. Шибко та ін.);

– адиктивна поведінка (Г. Бітенський, О. Безпалько, Н. Бугайова, А. Войскунський, Л. Завадська, Є. Змановська, О. Кондратьєв, Ц. Короленко, С. Кулаков, М. Ландрі, Л. Литвинчук, А. Личко, К. Лисецький, В. Лютий, Н. Максимова, В. Міллер, М. Мінц, Н. Пихтіна, В. Пушкар, Ф. Сафуанов, Д. Семенов, Т. Синіцька, Н. Терещук, З. Файнбург, В. Яковлев та ін.);

– трудоголізм (В. Бурке, Х. Василькевич, К. Войдило, П. Галадзінський, М. Гріффітс, О.

Єгорова, Є. Ільїн, В. Кук, І. Курляк, В. Менделевич, І. Онопченко, Г. Орехівський, Ж. Портер, А. Робін, Б. Робінсон, К. Селінджер, Дж. Спенс, Т. Таріс, Д. Фассель, В. Шауфелі, Дж. Шор та ін.).

Метою дослідження є висвітлення поглядів вітчизняних і зарубіжних учених-психологів, фізіологів на сутність і зміст понять "ургентна адикція", "адикція", "адиктивна поведінка", "трудоголізм".

Методи дослідження. Для реалізації визначеної мети використана система загальнонаукових методів дослідження, а саме: аналіз наукових досліджень з проблем ургентної адикції, індукція, дедукція, синтез, порівняння – для узагальнення нормативно-правових документів, філософських, психолого-педагогічних джерел, теоретичних положень і практичних результатів вітчизняних і зарубіжних науковців щодо глобалізації, інформатизації світу, понять та сутності психосоматичних і професійних деформацій особистості.

Результати та обговорення. Широке коло розуміння та трактування психологами, фізіологами, клініцистами понять "ургентність", "адикт", "адикція", "ургентна адикція", "адиктивна поведінка", "трудоголізм" свідчить про їх складність, системність і залежність від того, які підходи при цьому були застосовані.

Ургентність у Великому тлумачному словнику сучасної української мови визначається як терміновість, невідкладність, необхідність [4].

У Кембриджському словнику поняття "адикт" розшифровується в такий спосіб: 1) адикт – це особа, що не може припинити робити або використовувати щось, особливо, якщо це може завдати їй шкоди; 2) адикт – це особа, що відходить від реального життя через зміну власної свідомості за допомогою психоактивних речовин, або певних видів поведінки [30].

Адикція (від лат. *addictus* – сліпо відданий; той, що потрапив у рабську залежність) – непереборний (компульсивний) потяг до вживання певної природної або штучної речовини (нікотин, алкоголь, наркотики, ліки тощо), що супроводжується тенденцією до збільшення доз, підвищенням толерантності та формуванням синдрому відміни; нав'язливе бажання виконувати певну діяльність. Формує так звану адиктивну поведінку – поведінку, зумовлену

бажанням людини "втекти" від реального життя шляхом зміни стану своєї свідомості. Адикція буває хімічною (субстанціональною, фізичною) та поведінковою (несубстанціональною, психологічною)... Лікування адикції будь-якої природи передбачає психотерапію, психофармакотерапію, тривалу соціально-психічну реабілітацію [25; 32].

Поняття "ургентна адикція" було введено Н. Тассі (1993 р.) після публікації одноіменної монографії [33]. Дослідниця відзначила основні характеристики, які властиві цій залежності: жорсткий моніторинг часу з боку адиктів; реалізація життя на "високій швидкості"; постійне прийняття всіх вимог, що пов'язані з роботою; відмова від особистого часу; нездатність радіти теперішньому моменту; емоційно негативне ставлення до майбутнього. Досліджуючи ургентну залежність, О. Шибко [28] розвинула підходи Н. Тассі, характеризуючи особистість при цьому такими рисами:

- бажання тримати під контролем час і усвідомлення неможливості підпорядкувати собі хід подій;

- виконання професійних обов'язків на шкоду задоволенню потреб відпочинку та міжособистісних стосунків;

- прийняття абсолютно всіх вимог, що стосуються професійної діяльності;

- втрата здатності радіти життю в сьогоденні, зацикленість на завданнях майбутнього або невдачах у минулому;

- ігнорування минулого, витіснення в несвідоме емоційно насичених переживань;

- страх майбутнього;

- прагнення відкладати на майбутнє, реалізація своїх цілей і бажань у поєднання з почуттям того, що час минає.

Адикція та адиктивна поведінка є відносно новими поняттями, і на теперішній час серед психологів існує багато розбіжностей у їх визначенні [31].

У сучасній психологічній літературі поняття "адикція", "залежність" розглядаються як тотожні та визначаються як пристрасть до якоїсь речовини або роду діяльності, яка включає безконтрольне прагнення приймати цю речовину або практикувати вид діяльності для досягнення бажаного психічного ефекту. З погляду семантики англійське слово "addictive"

означає "той, що піддається (частіше шкідливому) впливу".

У словникових джерелах містяться такі визначення понять "адикція", "залежність":

– стан людини або її поведінка, коли вона знаходиться (чи відчуває себе) у підпорядкуванні другої людини або ситуації. Стан залежності може бути дійсним чи обумовленим [22, с. 329];

– буває фізіологічною, якщо сам організм має потребу в даній речовині для нормального (скоріше, звичного) функціонування, або психологічною, якщо ця потреба має афективну природу [27, с. 147];

– стимулятор, за допомогою якого людина намагається впоратися зі станом психологічного дискомфорту [11, с. 11];

– стан залежності, що розвивається в результаті звикання до того чи іншого лікарського препарату [16].

З'ясуванню сутнісних особливостей, дефініцій понять "адикція", "залежність" присвячена низка досліджень ряду вчених-психологів.

На думку Л. Ільницької [10], адикцію сучасна наукова література визначає як пристрасть до якоїсь речовини або роду діяльності, яка включає безконтрольне прагнення приймати цю речовину або практикувати вид діяльності для досягнення бажаного психічного ефекту.

В. Великий під адикціями розуміє будь-які нестримні потяги та захоплення, що виходять за межі норми, при яких об'єкт захоплення, чи певна діяльність стають визначальним чинником поведінки людини, при цьому витісняють частково чи повністю всі інші життєво важливі види діяльності [3].

Є. Змановська розвиток адикції, пов'язує зі зловживанням чимось для саморегуляції та адаптації. Важливе значення при цьому належить адиктивній установці, що виражається в появі надцінного емоційного ставлення до об'єкта адикції. В основі такого трактування адиктивної поведінки особливу значимість набуває психічна залежність [8, с. 122].

М. Кабанов визначає залежність як стан фізіологічної чи психологічної залежності від наркотиків, а також залежна поведінка по відношенню до деяких видів діяльності [11, с. 8].

Ц. Короленко та Н. Дмитрієва відзначають, що "для ургентного адикта час

стає тираном, який розпоряджається його життям, і його контролером" [12, с. 130].

З викладеного вбачається, що проблема адикції особистості має комплексний характер, включає біологічну, соціальну, економічну, психологічну, психоаналітичну та інші складові і проявляється в її діяльності у формі адитивної поведінки. Суть адитивної поведінки полягає в тому, що, прагнучи піти від реальності, адикт намагається штучним шляхом змінити свій психічний стан, і це дає йому ілюзію безпеки, відновлення емоційної рівноваги.

Уперше термін "адиктивна поведінка" (від англ. addiction – хибна звичка, пристрасть до чого-небудь, порочна схильність) було використано В. Міллером з метою визначення процесу зловживання різними речовинами, що змінюють психічний стан людини (психоактивні речовини, алкоголь, тютюн) і формують залежну поведінку [7, с. 105].

У наукову літературу поняття "адиктивна поведінка" ввів Ц. Короленко. На думку автора, адиктивна поведінка – це один із видів девіантної поведінки з формуванням прагнення до відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану за допомогою прийому деяких речовин або постійною фіксацією уваги на певних видах діяльності з метою розвитку та підтримки інтенсивних емоцій; адиктивна поведінка управляє життям людини, робить її безпорадною та позбавляє її можливості протидіяти адикціям [14].

О. Безпалько адиктивну поведінку визначає як поведінку людини, якій притаманне прагнення до відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану завдяки прийому різноманітних хімічних речовин чи постійній фіксації уваги на певних видах діяльності з метою розвитку та підтримання інтенсивних емоцій [1, с. 103].

На думку Є. Змановської [8, с. 122], адиктивна поведінка є безперервним процесом формування та розвитку адикції, пов'язаним зі зловживанням чимось для саморегуляції і адаптації. Важливе значення при цьому належить адиктивній установці, що виражається в появі надцінного емоційного ставлення до об'єкта адикції. В основі такого трактування адиктивної поведінки особливу значимість набуває психічна залежність.

Н. Максимова вказує на наявність особистісної схильності до адиктивної поведінки, що проявляється у нездатності особистості адекватно сприймати життєві ситуації, ставитися до людей і до самої себе, правильно регулювати свою поведінку [18].

Л. Литвинчук адиктивну поведінку вважає закріпленим психологічним механізмом, реакцією на невирішений внутрішній конфлікт [17, с. 53].

Н. Пихтіна вказує на те, що на розвиток адиктивної поведінки... впливають такі чинники: емансипація, компенсації, стрес, незайнятість, відсутність пізнавальних інтересів [21].

В. Менделевич основним діагностичним критерієм всіх видів адикцій ("розладів залежної поведінки") вважає наявність змінених станів свідомості в період реалізації патологічного потягу, які феноменологічно можна порівняти з "особливими станами свідомості" і "сутінковим розладом" [19].

В. Пушкар вважає, що незалежно від виду залежності існують загальні ознаки адиктивної поведінки: стійке прагнення до зміни психофізичного стану; безперервний процес формування та розвитку адикції; циклічність узалежненої поведінки; закономірне виникнення особистісних змін і соціальної дезадаптації; формування адиктивної установки, тобто сукупності когнітивних, емоційних і поведінкових особливостей, які викликають адиктивне відношення до життя; надмірне емоційне відношення до об'єкту залежності; недовіра до спеціалістів, що намагаються здійснити медико-соціальну допомогу; перетворення об'єкту адикції в мету існування; заперечення залежності та її тяжкості [23, с. 10].

Розглянемо сутність чинників, механізмів і етапів адикції та адиктивної поведінки.

Н. Терещук [26] виділяє такі чинники розвитку адиктивної поведінки і вважає їх характерними для всіх видів адикцій:

- соціальні;
- соціально-психологічні;
- психологічні;
- біологічні.

Важливим є розуміння механізму перетворення активності особистості в її адиктивну поведінку. За визначенням Н. Бугайової [2], для того, щоб якась активність стала "акцентуованою" і склала основу

адиктивної поведінки, потрібні три умови. По-перше, для цієї активності має бути характерно прагнення відійти від реальності за допомогою зміни психологічного стану без застосування хімічних речовин. По-друге, вона повинна займати панівне становище в житті та свідомості індивіда. По-третє, вона повинна шкодити соціальним зв'язкам та іншим життєво важливим сферам індивіда.

Динаміка формування та розвитку адикції особистості відбувається протягом ряду етапів [13; 29]:

– на першому етапі адиктивний процес починає формуватися завжди на емоційному рівні;

– на другому етапі формування адиктивної поведінки встановлюється певна частота реалізації засобів адикції; при цьому простежується кореляція ритму адикції з життєвими труднощами і чим нижче поріг стійкості до фрустрацій, тим ритм вище;

– на третьому етапі адиктивний ритм перетворюється в стереотипний, звичний тип реагування, в метод вибору при зустрічі з вимогами реального життя;

– на четвертому етапі відбувається абсолютне домінування адиктивної поведінки;

– п'ятий етап є катастрофічним: адикція руйнує не тільки психіку, але й біологічні процеси, викликаючи виснаження всіх життєво важливих ресурсів, уражує органи і системи.

Слід відмітити, що у процесі формування адикції відбувається зниження рівня вимог і критики як до оточуючих, так і до самого себе, що може супроводжуватися спрощенням особистості з нівелюванням особистісних властивостей, аж до її поступової деградації; повністю змінюється активне прагнення до зміни незадовільного психічного стану, який видається нудним, одноманітним і монотонним; навколишні події не викликають інтересу і перестають бути джерелом приємних емоційних переживань.

Як свідчать психологічні дослідження [8], основним мотивом особистостей, схильних до адитивних форм поведінки, є активна зміна їхнього незадовільного психічного стану, який розглядається ними найчастіше як "сірий", "нудний", "монотонний", "апатичний"; такій людині не вдається виявити в реальності будь-які сфери діяльності, здатні надовго привернути її

увагу, порадувати або викликати іншу виражену емоційну реакцію; життя здається їй нецікавим в силу його буденності та одноманітності; вона не сприймає того, що вважається в суспільстві нормальним.

Заслуговують на увагу комплексні моделі формування адиктивної поведінки. О. Змановська дає уявлення про природу залежної поведінки у вигляді моделей: моральної, хвороби, симптоматичної, психоаналітичної та системно-особистісної. Відповідно до теорії О. Змановської, моральна модель пояснює виникнення адикції з погляду етичних та моральних переконань суспільства у конкретному історичному ракурсі; симптоматична – як наслідок певних поведінкових звичок; психоаналітична – як наслідок проявів порушення особистісної динаміки та індивідуальних особливостей особистості, що формуються в перші роки її життя; системно-особистісна – як наслідок дисфункціональних порушень, пов'язаних зі збоєм життєво важливих функцій [9].

В цілому дослідники виділяють такі варіанти стану адикцій за мотивацією та потягивим механізмом розвитку:

– ейфоризуючі: гіперсексуальність, опіоманія, алкоголізм, ліки;

– психостимулюючі: екстремальна та спортивна діяльність, перегляд спортивних видовищ, ігрова, залежність від азартних ігор, клепто-, піроманія;

– вікарні (що заповнюють психологічну порожнечу): симптом "заміщаючого шуму", "запійне" читання, співзалежність, світські розваги, пристрасть до накопичення, трудового ліризму;

– електронні версії попередніх форм: комп'ютерні ігри, надмірне користування інтернетом, надмірне користування комп'ютером;

– одурманення та забуття, занурення у світ марень: психодизлептики, галюциногени, телевізійна, кінозалежність;

– зміни зовнішності та соматичного стану: булімія, анорексія, використання анаболічних стероїдів.

Однією з форм адиктивної поведінки є трудові залежності, серед яких виділяють трудового ліризму, перфекціонізму.

І. Курляк розглядає трудового ліризму як явище, пов'язане з ефективністю функціонування особистості в мікро- та макросередовищі: "Трудового ліризму – це явище,

яке полягає в obsesійній зайнятості трудовою діяльністю й характеризується самостійним нав'язуванням особистістю дуже високих вимог, нездатністю до регулювання звичок на роботі, а також надміром праці, пов'язаним з відмовою від більшості видів життєвої активності іншого роду, з наслідками у вигляді відхилень у сфері суб'єктивного функціонування та інтерперсональних стосунків" [15, с. 333].

В. Менделевич вважає трудового ліризму способом утечі від реальності за допомогою фіксації на трудовій діяльності [20, с. 501].

Ознаки трудового ліризму в поглядах науковців-психологів мають розбіжності.

К. Войдило виділила шість основних атрибутів трудового ліризму [34, с. 144]:

- внутрішній примус до праці;
- надмірне перепрацювання;
- орієнтація на будь-яку активність;
- трудового ліризму може стати представник

будь-якого соціального та професійного статусу;

- фізіологічний компонент;
- психосоматичні симптоми.

О. Єгорова [6] розглядає ознаки трудового ліризму в контексті характерних дій особистості, а саме:

– трудового ліризму відмовляються від відпочинку після роботи та не вміють розслабитися;

– стрес, викликаний роботою, порушує нормальний сон;

– трудового ліризму вважають, що задоволення від життя можна отримати лише працюючи;

– трудового ліризму відчувають себе живими, лише займаючись трудовою діяльністю;

– не працюючи, вони переживають відчуття незадоволення, розчарування та роздратування;

– закінчуючи якусь справу, трудового ліризму відчувають розчарування від виконаного завдання та відразу планують нову діяльність;

– трудового ліризму не розуміють, навіть якщо потрібно відпочивати та панічно уникають стану й ситуацій, коли вони не зможуть займатися роботою;

– зазвичай, трудового ліризму ставлять перед собою складні для виконання завдання, нереальні цілі та вимагають від себе відповідати завищеним вимогам;

– невдачі в трудовій діяльності трудоголіки сприймають як особисту катастрофу.

Узагальнюючи поняття "трудоголізму", відзначимо наступне:

– трудоголікам властивий підвищений рівень тривожності через постійний страх помилок, котрі сприймаються фатально; вони не вміють розслабитися та відпочивати, відчують себе затиснутими та пригніченими, їх не покидає відчуття обов'язку; міжособистісні відносини сприймаються обтяжливими, через що трудоголіки прагнуть обмежити своє спілкування з оточенням, що зрештою призводить до виникнення міжособистісних конфліктів, почуття самотності, відчуження, непотрібності, що, зі свого боку, знижує психологічне та соціальне благополуччя;

– трудоголікам важко виразити власні емоції та переживання, вони втрачають здатність до емпатії; трудоголіки відчують себе впевненими, потрібними та незамінними лише на роботі; вимушена необхідність утримуватися від праці викликає роздратування, тому в повсякденному житті за межами робочої сфери трудоголіки є похмурі, невеселі, дратівливі, неговіркі, невпевнені в собі, замкнені особи, не здатні до емоційної близькості та прояву щирих почуттів;

– коло інтересів трудоголіків звужується; усе, що не стосується роботи, відкидається як марна витрата часу, а ті хобі, що залишаються в трудових адиктивів, зазвичай, безпосередньо пов'язані з їхньою професією; трудоголіки не вміють насолоджуватися результатами своєї праці, їх не хвилює те, що понаднормовий час не оплачується.

Висновки та перспективи подальших досліджень:

1. Професійна діяльність фахівців в умовах стрімкого розвитку фундаментальних знань і технологій характеризується значною інтенсивністю праці. Інтелектуальні та фізичні навантаження, несприятливі впливи інформаційних, соціально-економічних, комунікативних, стресових чинників, призводить до зниження продуктивності, якості, надійності, безпеки праці, редукції професійних досягнень, виникнення психосоматичних і професійних деформацій особистості – деперсоналізації, ургентної адикції, адикції, адиктивної поведінки, трудоголізму та ін. Широке коло розуміння та трактування психологами, психіатрами, фізіологами, клініцистами зазначених понять свідчить про їх складність, системність і залежність від їх фахового спрямування.

2. Адиктивна поведінка, трудоголізм виникають як результат складної взаємодії спадкових, біохімічних, соціальних, освітніх та індивідуально-психологічних факторів, а саме: зовнішні умови фізичного середовища; зовнішні соціальні та освітні умови; внутрішні спадково-біологічні, психофізіологічні та індивідуально-типологічні передумови; внутрішні особистісні причини та механізми залежної поведінки.

3. Гострота проблеми адиктивних розладів, що зростає в людства, свідчить про те, що теоретичні та методологічні дослідження в цій галузі потребують особливої уваги та нових досліджень в напрямках розроблення ефективних методик психологічної профілактики та реабілітації залежних фахівців, розвитку та координації при цьому міждисциплінарних підходів.

Список використаних джерел

1. Безпалько О.В. (2003) Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Київ: Логос.
2. Бугайова Н.М. (2013) Психологічні закономірності розвитку адикцій в онтогенезі // Проблеми загальної та педагогічної психології. Т. XII, ч. 4.
3. Великий В.М. (2005) Сутність і профілактика залежності від азартних ігор // *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2009. № 5.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 (2005)/ Укладач та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005.
5. Гоголева А.В. (2003) Адиктивное поведение и его профилактика. М: Моск. психол.-соц. ин-т; Воронеж : Изд-во НПО "Модек".
6. Егорова Е. Трудоголизм (2017) [Электронный ресурс]. URL: <http://medinf.ru/article/28/3591/>
7. Завадська Л.А. (1999) Профілактика адиктивної поведінки // *Соціальна педагогіка: навч.-метод. посіб.* / За ред. Л.К. Грицюк, В.С. Петровича. Луцьк.
8. Змановская Е.В. (2006) Девиантология (психология отклоняющегося поведения): учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед., 3-е изд., испр. и доп. М.: Академия.

Питання психології

9. Змановська Є.В., Рибников В.Ю. (2010) Девіантна поведінка особистості і групи. Київ: Логос.
10. Льницька Л.А. (2008) Психологічні особливості особистості Інтернет-залежних юнаків // *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2008. № 5.
11. Кабанов М.М. (2004) Психосоціальна реабілітація і соціальна психіатрія. СПб.: Речь, 2004.
12. Короленко Ц.П., Дмитрієва Н.В. (2001) Психосоціальна аддиктологія. Новосибірськ: Изд. "Олсіб".
13. Короленко Ц.П., Дмитрієва Н.В., Шпикс Т.А. (2011) Психодинамічні механізми аддикцій в постсучасній культурі : монографія. Саарбрюкен: LAP.
14. Короленко Ц.П. (1990) Семь путей к катастрофе: деструктивное поведение в современном мире. Новосибірськ: Наука.
15. Курляк І. (2018) Трудоголізм як приклад біхевіоральних узалежнень: дефініційно-типологічні та діагностичні аспекти (на матеріалах Польщі). *Молодий вчений*. №1 (53).
16. Литвиненко Н.П., Місник Н.В. (2018) Глумачний словник медичних термінів. Вид. "Перун".
17. Литвинчук Л.М. (2018) Психологічні засади реабілітації наркозалежних осіб: дис. доктора психол. наук: 19.00.04-медична психологія. Інститут психології імені Г.С. Костюка.
18. Максимова Н.Ю. (2000) Соціально-психологічний аспект адиктивної поведінки підлітків та молоді. Київ.
19. Менделевич, В.Д. (2002) Клиническая и медицинская психология. М.: Финарт.
20. Менделевич В.Д. (2007) Руководство по аддиктологии. Санкт-Петербург: Речь,
21. Пихтіна Н.П. (1999) Формування професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя до профілактики адиктивної поведінки учнів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ.
22. Психіатричний енциклопедичний словник (2003) / Й.А.Стоїменов, М.Й. Стоїменова, П.Й. Коєва та ін. К.: МАУП.
23. Пушкар В.А. (2010) Психологія адиктивної поведінки: Методичні рекомендації до курсу "Психологія адиктивної поведінки" для студентів IV курсу спеціальності "Психологія". Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т.Г.Шевченка.
24. Свенцикий А.Л. (2015) Краткий психологический словарь. Изд. "Проспект".
25. Сідак Л.М. (2015) Адикція як форма руйнації духовного буття особистості // *Вісник Нац. ун-ту «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. № 4.
26. Терещук Н.В. (2009) Ігрова залежність у підлітковому віці як форма адиктивної поведінки // *Практична психологія та соціальна робота*. 2009.
27. Шапар В.Б. (2007) Сучасний глумачний психологічний словник. Х.: Прапор.
28. Шибко Е.Л. (2003) Особенности внешних и внутренних механизмов психологических защит лиц с ургентной зависимостью // Сборник научных статей по материалам Международного научно-образовательного форума «Европа-2002». Минск.
29. Яковлев В.А. (2013). Формирование зависимого поведения и его преодоление. URL: <https://goo.gl/2hVAQf>.
30. Cambridge Dictionary (2020) URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/> словарь/английский/addict
31. Depression. The Columbia Electronic Encyclopedia (2007). Edition "Columbia University Press".
32. Marlatt G.A., Baer J.S., Donovan D.M., Kivlahan D.R. (1988). Addictive behaviors: Etiology and treatment // *Annual Review of Psychology*. Vol. 39.
33. Tassi N. Urgency Addiction (1993). New York: A Signet Book.
34. Wojdyło K. Pracołizm. Perspektywa poznawcza (2014). Warszawa: Difin, S. 140–144.

References

1. Bezpalko O.V. (2003). Sotsialna pedahohika v skhemakh i tablytsiakh [Social pedagogy in diagrams and tables]. Kyiv: Lohos. (in Ukrainian).
2. Buhaiova N.M. (2013) Psykholohichni zakonomirnosti rozvytku addyktsii v ontogenezi [Psychological regularities of the development of addictions in ontogenesis] // *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii*. T. XII, ch. 4. S. 48–56 (in Ukrainian).
3. Velykyi V.M. (2009). Sutnist i profilaktyka zalezhnosti vid azartnykh ihor [The essence and prevention of gambling addiction] // *Sotsialna robota v Ukraini: teoriia i praktyka*. № 5. (in Ukrainian).
4. Velykyi tłumachnyi slovnyk suchasnoi ukraïnskoi movy: 250000 (2005). [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250,000] / Ukladach ta holov. red. V.T. Busel. Kyiv; Irpin: Perun.. (in Ukrainian).
5. Gogoleva A.V. (2003). Addiktivnoe povedenie i ego profilaktika [Addictive behavior and its prevention]. M: Mosk. psihol.-sots. in-t ; Voronezh : Izd-vo NPO "Modek". (in Russian).

6. Egorova E. (2017). Trudogolizm [Workaholism]. URL: <http://medinfa.ru/article/28/3591/> (in Russian).
7. Zavadskaya L.A. (1999). Profilaktyka adyktivnoi povedinky [Prevention of addictive behavior] // *Sotsialna pedahohika: navch.-metod. posib. / Za red. L.K. Hrytsiuk, V.S. Petrovycha. Luts'k. (in Ukrainian).*
8. Zmanovskaya E.V. (2006). Deviantologiya (psihologiya otklonyayushegosya povedeniya) [Deviant behavior of the individual and the group]: ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zaved., 3-e izd., ispr. i dop. M.: Akademiya. (in Russian).
9. Zmanovska Ye.V. Rybnykov V.Iu. (2010). Deviantna povedinka osobystosti i hrupy [Deviant behavior of the individual and the group]. Kyiv: Lohos. (in Ukrainian).
10. Ilnytska L.A. (2008). Psykholohichni osoblyvosti osobystosti Internet-zaleznykh yunakiv [Psychological features of the personality of Internet-addicted young people] // *Sotsialna robota v Ukraini: teoriia i praktyka. № 5. (in Ukrainian).*
11. Kabanov M.M. (2004). Psihosotsialnaya reabilitatsiya i sotsialnaya psihiatriya [Psychosocial rehabilitation and social psychiatry]. SPb.: Rech. (in Russian).
12. Korolenko Ts.P., Dmitrieva N.V. (2001). Psihosotsialnaya addiktologiya [Psychosocial addiction]. Novosibirsk: Izd. "Olsib". (in Russian).
13. Korolenko Ts.P., Dmitrieva N.V., Shpiks T.A. (2001). Psihodinamicheskie mehanizmy addiktsiy v postsovremennoy kulture [Psychodynamic Mechanisms of Addictions in Postmodern Culture]: monografiya. Saarbruken: LAP. (in Russian).
14. Korolenko Ts.P. (1990). Sem putey k katastrofe: destruktivnoe povedenie v sovremennom mire [Seven Paths to Disaster: Destructive Behavior in the Modern World]. Novosibirsk: Nauka. (in Russian).
15. Kurliak I. (2018). Trudogolizm yak pryklad bikheviornalnykh uzalezhnen: defynitsiino-typolohichni ta diahnostychni aspekty [Workaholism as an example of behavioral addictions: definitional, typological and diagnostic aspects] (na materialakh Polshchi) // *Molodyi vchenyi. №1 (53). (in Ukrainian).*
16. Lytvynenko N.P., Misnyk N.V. (2018). Tlumachnyi slovnyk medychnykh terminiv. [Explanatory dictionary of medical terms]. Vyd. "Perun". (in Ukrainian).
17. Lytvynchuk L.M. (2018). Psykholohichni zasady reabilitatsii narkozaleznykh osib [Psychological principles of rehabilitation of drug addicts]: dys. doktora psykhol. nauk: 19.00.04-medychna psykhologhiia. Instytut psykhologhii imeni H.S. Kostiuka. (in Ukrainian).
18. Maksymova N.Iu. (2000). Sotsialno-psykholohichni aspekt adyktivnoi povedinky pidlitkiv ta molodi [Socio-psychological aspect of addictive behavior of teenagers and young people]. Kyiv. (in Russian).
19. Mendelevich, V.D. Klinicheskaya i meditsinskaya psihologiya. M.: Finart, 2002. (in Russian).
20. Mendelevich V.D. (2007). Rukovodstvo po addiktologii [Clinical and medical psychology]. Sankt-Peterburg: Rech. (in Russian).
21. Pykhtina N.P. (1999). Formuvannia profesiino-pedahohichnoi hotovnosti maibutnoho vchytelia do profilaktyky adyktivnoi povedinky uchniv [Formation of the professional and pedagogical readiness of the future teacher to the prevention of addictive behavior of students]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Nats. ped. un-t im. M.P. Drahomanova. Kyiv. (in Ukrainian).
22. Psyhiatrychnyi entsyklopedychnyi slovnyk (2003). [Psychiatric encyclopedic dictionary] / Y.A. Stoimenov, M.I. Stoimenova, P.I. Koieva ta in. K.: MAUP. (in Ukrainian).
23. Pushkar V.A. (2010). Psykholohiia adyktivnoi povedinky [Psychology of addictive behavior]: Metodychni rekomendatsii do kursu "Psykhologhiia adyktivnoi povedinky" dlia studentiv IV kursu spetsialnosti "Psykhologhiia". Chernihiv: Chernihivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni T.H.Shevchenka. (in Ukrainian).
24. Svetsitskiy A.L. (2015). Kratkiy psihologicheskii slovar [Brief psychological dictionary]. Izd. "Prospekt". (in Russian).
25. Sidak L.M. (2015). Adyksiia yak forma ruynatsii dukhovnoho buttia osobystosti [Addiction as a form of destruction of the spiritual being of an individual] // *Visnyk Nats. un-tu «Yurydychna akademiia Ukrainy im. Yaroslava Mudroho». Seriya: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia. № 4 (in Ukrainian).*
26. Tereshchuk N.V. (2009). Ihrova zalezhnist u pidlitkovomu vitsi yak forma adyktivnoi povedinky [Gaming addiction in adolescence as a form of addictive behavior] // *Praktychna psykhologhiia ta sotsialna robota. № 1. (in Ukrainian).*
27. Shapar V.B. (2007). Suchasnyi tlumachnyi psykholohichni slovnyk [Modern explanatory psychological dictionary]. X.: Prapor. (in Ukrainian).
28. Shibko E.L. (2003). Osobennosti vneshnih i vnutrennih mehanizmov psihologicheskikh zaschit lits s urgentnoy zavisimostyu [Features of external and internal mechanisms of psychological protection of persons with urgent dependence] // *Sbornik nauchnykh statey po materialam Mezhdunarodnogo nauchno-obrazovatel'nogo foruma «Evropa-2002». Minsk. (in Russian).*
29. Yakovlev V.A. (2013). Formirovanie zavisimogo povedeniya i ego preodolenie [Formation of addictive behavior and its overcoming] URL: <https://goo.gl/2hVAQf> (in Russian).

30. Cambridge Dictionary. (2020). URL : [https:// dictionary. cambridge.org/ru/словарь/английский/addict](https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/addict).
31. Depression. The Columbia Electronic Encyclopedia (2007). Edition "Columbia University Press".
32. Marlatt G.A., Baer J.S., Donovan D.M., Kivlahan D.R. (1988). Addictive behaviors: Etiology and treatment // *Annual Review of Psychology*. Vol. 39.
33. Tassi N. Urgency Addiction (1993). New York: A Signet Book. 197 p.
34. Wojdyło K. Pracoholizm. Perspektywa poznawcza (2014). Warszawa: Difin, S. 140–144.

Summary

*Moroz V. M. chief of the Scientific-Research Center
for Humanitarian Problems of the Armed Forces of Ukraine*

**ANALYZING VIEWS ON THE PROBLEM OF URGENT ADDICTION
AND ADDICTIVE BEHAVIOR IN MODERN PSYCHOLOGY**

Introduction. *Current globalization and information processes accelerate the dynamics of socio-economic development of societies, which leads, primarily, to the constant complication of the professional activity for professionals, and secondly – puts higher demands on the ability of a modern person to adapt to the new realities of social life based not only on his/her intellectual, physical but also, mainly, on mental capabilities. A significant workload required from professionals results in a decrease in productivity, quality, reliability, labor safety, psychosomatic and professional deformations of the personality, and these have no unambiguous interpretation in modern psychology.*

Given the social, economic, humanitarian significance of the problem, studying urgent addiction, addictive behavior of an individual is considered to be an up-to-date direction for psychological science.

Purpose. *The article is aimed at highlighting views on the problem of urgent addiction in modern psychology.*

Methods: *theoretical: analysis, synthesis, comparison of data from psychological scientific literature on the research problem – in order to study the relevance of the problem in question, to highlight the views that emerge in the research done by psychologists; systematic approach, expert opinion – to substantiate the urgent addiction of an individual as a notion that encompasses psychological, pedagogical, social, economic, and medical components.*

Originality. *An integrated approach to the concept of 'urgent addiction' is applied. This concept is considered in interrelation and interdependence with other derivative concepts such as "urgency", "addiction" ("dependence"), "urgent behavior", "workaholism", "personality deformation".*

Conclusion. *Urgent addiction, addiction, addictive behavior, and workaholism are relatively new concepts, and nowadays there is a lot of disagreement among psychologists as to their definition. Addiction (dependence) is an obsessive need for a certain activity that is felt by a person. This term is often used for both chemical and non-chemical dependencies. Addictive behavior is considered as a form of deviant behavior of a person combined with the formation of a desire to escape from reality by artificially changing his/her mental state. Workaholism is shown to be a behavioral addiction, i.e., dependence on a certain activity, a kind of an addiction caused by pathological and compulsive needs (a syndrome that manifests itself through obsessive behavior). The views held by scientific psychologists on the definition of these concepts are considered using an integrated approach.*

The main areas of further research are as follows: identification of various factors and mechanisms of development and prevention of urgent addiction, addiction, their varieties, addictive behavior.

Keywords: *personality; urgent addiction; addiction; behavior; workaholism; deformation.*

Received/Поступила: 01.06.23.